

УДК 338.4

О. А. Коваль,
аспірант, Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

O. Koval,
a graduate student, Dnepropetrovsk state agrarian-economic university

AGRICULTURE OF UKRAINE: THE MODERN STATE, PROBLEMS, PROSPECTS OF DEVELOPMENT

У статті досліджується та аналізується сучасний стан сільськогосподарських підприємств. Проведено аналіз виробництва сільськогосподарської продукції, врожайності основних сільськогосподарських культур, наявності трудового потенціалу зайнятого в сільськогосподарському виробництві. Розглянуто перспективні напрями розвитку галузі.

The modern state of agricultural enterprises is investigated in the article and analyzed. The analysis of production of agricultural goods, productivity of basic agricultural cultures is conducted, presence of labour potential busy in an agricultural production. Considered perspective directions of development of industry.

Ключові слова: сільське господарство, рослинництво, тваринництво, трудовий потенціал.
Key words: agriculture, plant-grower, stock-raising, labour potential.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сільське господарство залишається однією з найважливіших галузей економіки, від рівня розвитку якої залежить зростання всієї економіки в цілому й вирішення низки економічних та соціальних проблем, які постали перед Україною на сучасному етапі. Тому виявлення змін у тенденціях розвитку сільського господарства України дає можливість прогнозувати його стан у майбутньому та впливати на негативні процеси, що відбуваються в цьому сегменті економіки [10, с. 52].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми функціонування та розвитку сільського господарства розглядають багато науковців, зокрема: К.В. Безверхий [2], М.В. Присяжнюк [1], М.В. Зубець [1], П.Т. Саблук [1], П.М. Майданевич [7], Я.К. Білоусько [3], О.М. Павлова [9], О.В. Мазуренко [5], В.В. Марченко [6], М.М. Гузь [6], О.В. Місніченко [8] та інші. Проте визначення пріоритетів розвитку сільськогосподарсь-

ких підприємств України і дотепер залишається відкритим і дискусійним.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є аналіз розвитку сільського господарства України за останні роки, характеристика сучасних проблем сільського господарства та пошук шляхів вирішення цих проблем.

Для досягнення мети поставлено наступні завдання:

- дослідити економічний стан розвитку сільського господарства України;
- визначити тенденції виробництва продукції рослинництва;
- проаналізувати виробництво основних видів продукції тваринництва;
- висвітлити проблеми та перспективи розвитку сільського господарства України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

В аграрному виробництві України є дві головні галузі — рослинництво і тваринництво. Рослин-

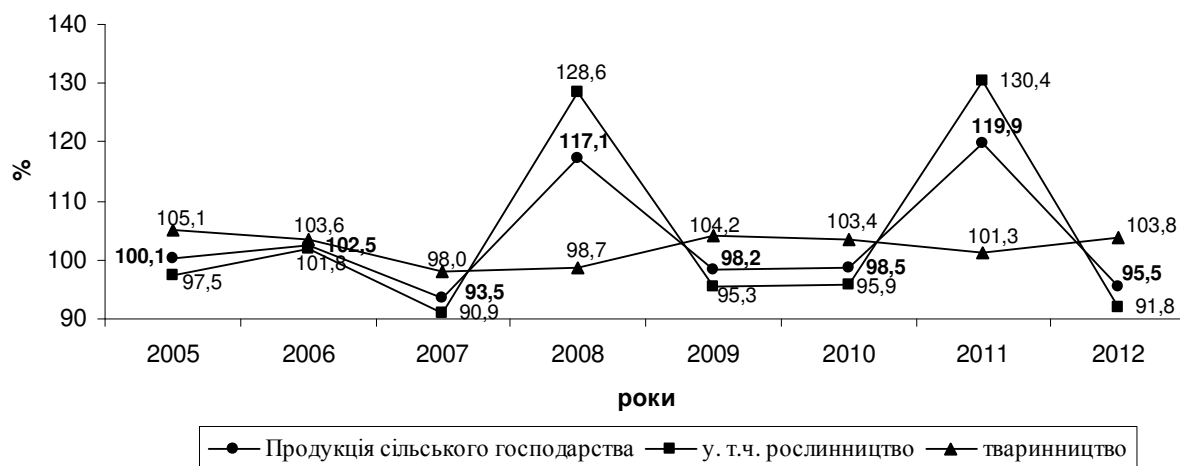

Рис. 1. Динаміка зміни обсягів сільськогосподарського виробництва України (у % до попереднього року)

Джерело: [12].

ництво як галузь АПК України загалом відіграє особливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки України. Саме воно забезпечує населення продуктами харчування, тваринництво — кормами, харчову, переробну і легку промисловість — сировиною, зовнішню торгівлю — експортними товарами [2, с. 19].

Динаміку зміни обсягів сільськогосподарського виробництва протягом останніх 8 років за даними Державної служби статистики України представлено на рисунку 1. З рисунка видно, що в цілому виробництво сільськогосподарської продукції протягом 8 років було нестабільним. Граничні високі показники зафіксовані у 2008 та у 2011 роках (відповідно 117,1% і 119,9%), а найнижчі у 2007 та у 2012 роках (відповідно 93,5%, 95,5%).

Найбільші коливання показників спостерігаються у галузі рослинництва, це може бути обумовлено погодно-кліматичними умовами. Так, найвищий граничний показник становив у 2008 р. — 128,6%, у 2011 р. — 130,4%, найнижчий — у 2007 р. — 90,9%, у 2012 р. — 91,8%. Через те, що тваринництво менш залежне від погодних умов, то коливання показників зміни обсягів виробництва тваринництва не таке значне.

Серед основних причин депресивного розвитку сільського господарства дослідники відзначають: низьку конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської продукції та її невідповідність світовим стандартам якості й безпеки; низьку прибутковість сільськогосподарського виробництва порівняно з іншими країнами; переважання в структурі експорту продукції з низьким рівнем переобладнання; виснаження ґрунтів і зростання їх ерозії; залежність від державного фінансування; стихійність державного регулювання цін і обмеженість експорту; неефективні механізми державної підтримки сілгоспвиробників [1].

Рослинництво охоплює цілий ряд підгалузей: зернове господарство, цукрово-бурякове виробництво, вирощування соняшника, овочів, кормо-

вих та інших культур. Однак на сьогодні переважає на більшість рослинницьких підгалузей перебувають у досить нестабільному стані, що характеризується їх низькою прибутковістю [2, с. 19].

Індекс виробництва продукції рослинництва у 2012 р. порівняно з 2011 р. становив 91,8%, у т.ч. в аграрних підприємствах — 89,1%, у господарствах населення — 95,4% [12].

Дані (табл. 1) свідчать, що валовий збір зернових культур за 2012 р. становить 46173,1 тис. т, що на 18,6% менше, ніж у попередньому 2011 р. Частково так сталося за рахунок зменшення зібраних площ на 3,5%, також відбулося зменшення врожайності з 1 га на 5,8 ц порівняно з 2011 р. Значне зменшення валового збору відбулося по таких культурах: пшениця (на 29,4%), ячмінь (на 23,8%), кукурудза на зерно (на 8,4%), просо (на 43,9%), гречка (на 15,3%), рис (на 6,7%), соняшник на зерно (на 3,5%), цукрові буряки (фабричні) (на 2,4%), ріпак (на 16,2%), картопля (на 4,1%), виноград (на 12,6%). Збільшення валового збору ми бачимо по таких зернових культурах, як жито (на 16,7%), овес (на 24,5%) та льон-довгунець (волокно) (на 100%), соя (на 6,2%), овочі (на 1,8%), плоди та ягоди (на 5,9%). Відбулося зменшення врожайності майже всіх зернових і зернобобових культур. Але спостерігається і збільшення врожайності таких культур, як цукрові буряки (на 44,1 ц), ріпак (на 4,7 ц), овочі (на 4,2 ц), плоди та ягоди (на 5,3 ц) порівняно з 2011 р.

Через нестачу фінансових ресурсів та обмежені можливості кредитування підприємства не мають змогу оновити машинно-тракторний парк, придбати необхідну кількість мінеральних добрив, запасних частин, отрутохімікатів, паливо-мастильних матеріалів та насіння вищих репродуктивних кондицій. У результаті сільськогосподарські товаровиробники вимушено перейшли на екстенсивний тип розвитку, що супроводжується деіндустріалізацією виробництва і застосуванням ручної праці у великих масштабах. Виснаження землі,

Таблиця 1. Аналіз динаміки показників врожайності основних сільськогосподарських культур України у 2011–2012 рр.

Основні с.-г. культури	Валовий збір			Зібрана площа			Урожайність з 1 га		
	тис. т	2012 р. до 2011 р.		тис. га	2012 р. до 2011 р.		ц.	2012 р. до 2011 р.	
		+, -	у %		+, -	у %		+, -	у %
Зернові і зернобобові культури – всього:	46173,1	-10573,7	81,4	14789,7	-531,6	96,5	31,2	-5,8	84,3
у тому числі:									
пшениця	15761,3	-6562,3	70,6	5629,9	-1027,4	84,6	28,0	-5,5	83,6
жито	675,7	96,8	116,7	297,6	18,5	106,6	22,7	2,0	109,7
ячмінь	6935,3	-2162,4	76,2	3292,7	-391,5	89,4	21,1	-3,6	85,4
овес	629,6	124,0	124,5	301,1	21,2	107,6	20,9	2,8	115,5
кукурудза на зерно	20922,3	-1915,5	91,6	4369,6	825,9	123,3	47,9	-16,5	74,4
просо	156,4	-122,4	56,1	152,6	-3,8	97,6	10,3	-7,5	57,9
гречка	238,6	-43,0	84,7	273,2	-12,5	95,6	8,7	-1,2	87,9
рис	158,6	-11,3	93,3	25,7	-3,9	86,8	61,6	4,3	107,5
льон-довгунець (волокно)	1,6	0,8	200,0	1,9	0,6	146,2	8,6	2,7	145,8
соняшник на зерно	8366,8	-303,7	96,5	5080,9	364,3	107,7	16,5	-1,9	89,7
цукрові буряки (фабричні)	18283,6	-456,9	97,6	448,8	-67,0	87,0	407,4	44,1	112,1
соя	2405,2	140,8	106,2	1411,3	301,0	127,1	17,0	-3,4	83,3
ріпак	1204,4	-233,0	83,8	546,9	-285,9	65,7	22,0	4,7	127,2
картопля	23250,1	-997,6	95,9	1444,1	0,9	100,1	161,0	-7,0	95,8
овочі	10014,0	181,1	101,8	502,8	-1,3	99,7	199,2	4,2	102,2
плоди та ягоди	2007,9	111,6	105,9	222,5	-0,9	99,6	90,2	5,3	106,2
виноград	456,0	-65,9	87,4	67,9	-1,2	98,3	67,2	-8,3	89,0

Джерело: [12].

прискорений процес фізичного і морального старіння основних засобів, втрата генетичного потенціалу в рослинництві, зниження врожайності сільськогосподарських культур призвели до різкого скорочення виробництва сільськогосподарської продукції [10, с. 53].

Для недопущення тенденції подальшого зниження продуктивності в галузі рослинництва необхідно використовувати високоврожайні, стійкі до природних умов сорти сільськогосподарських культур, дотримуватися прогресивних технологій їх вирощування, застосовувати сучасну техніку [9, с. 98].

Головними галузями тваринництва України на сьогодні є розведення великої рогатої худоби й свинарство, далі — вівчарство і птахівництво. Допоміжне значення мають кролівництво, бджільництво, шовківництво, рибальство і звіроводство. Здебільшого розміщення і спеціалізація тваринництва зумовлені потребами населення. Водночас окремі галузі тваринництва прив'язані до м'ясної, м'ясо-молочної, цукрової, спиртової, крохмале-паточкової промисловості. Тваринницький комплекс — один із найбільших важливих структуризованих, збалансованих і економічно розвинених. Він охоплює сукупність цілих галузей сільськогосподарського виробництва, харчової і переробної промисловості, які займаються виробництвом і переробкою продукції тваринництва. Представляє собою великий комплекс галузей, що виробляють високопоживні, калорійні і дієтичні продукти харчування (м'ясо, молоко, яйця) та цінну сировину (вовну, хутро та інші види продукції) [2, с. 19].

У 2012 р. індекс виробництва продукції тваринництва порівняно з 2011 р. становив 103,8%, у т.ч. у сільськогосподарських підприємствах — 107,6%, у господарствах населення — 101,2% [12].

Про обсяги виробництва основних видів продукції тваринництва в Україні свідчать дані (табл. 2).

Аналіз даних (табл. 2) показує, що в Україні у всіх категоріях господарств простежується тенденція до зростання виробництва усіх видів продукції тваринництва, що пов'язано із незначним збільшенням поголів'я тварин. У 2012 р. було вироблено 3136,3 тис. т м'яса усіх видів, що на 3,4% більше ніж у 2011 р. Середня річна несучість курей-несучок в Україні у всіх категоріях господарств у 2012 р. склала 19116,7 млн шт. яєць, що на 2,3% більше ніж у 2011р.

Потрібно також відмітити зростання продуктивності корів, якщо у 2012 р. середній надій молока від однієї корови в аграрних підприємствах (крім малих) становив 4664 кг (порівняно з 2011 р. збільшився на 13,3%), у господарствах населення, за розрахунками — 4442 кг (збільшився на 1,5%) [12].

У сільськогосподарських підприємствах (крім малих) у 2012 р. порівняно з 2011 р. обсяг вирощування худоби та птиці збільшено на 7,2%, у т.ч. великої рогатої худоби — на 4,9%, свиней — на 8,4%, птиці всіх видів — на 7,0%; відношення обсягу вирощування худоби та птиці до їхньої реалізації на забій становило 107,0% (у 2011 р. — 104,8%); середньодобові прирости великої рогатої худоби на вирощуванні, відгодівлі та нагулі збільшилися на 5,0%, свиней — на 8,0% [12].

З даних (табл. 3) видно, скільки утримувалось поголів'я основних видів худоби та птиці на 1 січня

Таблиця 2. Виробництво основних видів продукції тваринництва України у 2012 році

Продукція тваринництва	Усі категорії господарств		Сільськогосподарські підприємства		Господарства населення		Частка населення, %	
	2012 р.	у % до 2011 р.	2012р.	у % до 2011 р.	2012 р.	у % до 2011 р.	2012 р.	2011 р.
М'ясо ¹ , тис. т	3136,3	103,4	1722,5	105,1	1413,8	101,5	45,1	45,9
Молоко, тис. т	11388,6	102,7	2539,8	113,1	8848,8	100,1	77,7	79,7
Яйця, млн шт.	19116,7	102,3	11984,4	102,1	7132,3	102,6	37,3	37,2

¹ Реалізація худоби та птиці на забій (у живій масі).

Джерело: [12].

2013 р. порівняно з 1 січня 2012 р. У господарств усіх категорій чисельність великої рогатої худоби на 1 січня 2013 р. збільшилася на 1,8% порівняно з 2012 р., у т.ч. свиней — на 1,9%, овець та кіз — на 0,5%, птиці — на 6,5%. Але відбулося зменшення поголів'я корів — на 0,8%.

На початок січня 2013 р. населенням утримувалося 66,6% загальної чисельності великої рогатої худоби (на 1 січня 2012 р. — 65,9%), у т.ч. корів — 77,5% (77,4%); свиней — 52,8% (55,0%), овець і кіз — 84,8% (83,3%), птиці всіх видів — 45,0% (47,3%) [12].

Для забезпечення стрімкого розвитку галузі тваринництва, на нашу думку, необхідно застосувати наступні дієві заходи, а саме:

— збільшити обсяги інвестицій в галузь тваринництва;

— обмежити імпорт продукції тваринництва, що дасть змогу створити умови для вітчизняного товаровиробника;

— створити умови для підготовки висококваліфікованих кадрів на базі передових сільськогосподарських підприємств;

— відновити та розвивати племінну базу вітчизняного скотарства і матеріально зацікавити племінні господарства вирощувати високоякісний молодняк;

— суттєво збільшити обсяги експорту продовольчих і технічних товарів тваринного походження.

Сільськогосподарське виробництво переживає далеко не кращі часи. Значна зношеність основних ресурсів підприємств, зростання цін на засоби виробництва і оборотні кошти, диспаритет цін на сільськогосподарську продукцію, імпорт сільськогосподарської продукції та інші негативні момен-

ти поставили на грань банкрутства значну частку сільськогосподарських підприємств [5, с. 249].

Досліджуючи економічні результати сільськогосподарського виробництва, то за попередніми підсумками результат від основної діяльності сільськогосподарських підприємств (крім малих) у 2012 р. порівняно з попереднім роком дещо погіршився і становив 20099,7 млн грн. прибутку проти 20239,7 млн грн. у 2011 р., рівень рентабельності (без урахування бюджетних дотацій і доплат) у цілому склав 19,7% проти 26,4% у попередньому році. Прибутки від виробництва продукції сільського господарства і надання послуг у рослинництві і тваринництві отримали 75% підприємств, в середньому на 1 підприємство сума прибутку становила 3,5 млн грн. (у 2011 р. — відповідно 79% і 3,0 млн грн.). У той же час, 25% підприємств отримали від сільськогосподарського виробництва збитки, сума яких у розрахунку на 1 підприємство склала 1,6 млн грн. (у 2011 р. — відповідно 21% і 1,2 млн грн.) [4].

Отже, показники обсягу прибутку, рентабельності та кількості збиткових підприємств в 2012 р. дещо погіршилися, порівняно з 2011 р. На жаль, сьогодні потенціал АПК України використовується не повною мірою. За останні роки спостерігається тенденція наростаючого відставання технічного, технологічного, економічного рівня виробництва вітчизняних підприємств АПК від рівня виробництва конкурентів з розвинутих країн.

Стан технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств в Україні за останні роки значно погіршився. Однією з причин низької ефективності підприємств аграрного сектору є високий фізичний і моральний знос основних засобів. Відсутність вільних коштів не дає змоги більшості

Таблиця 3. Поголів'я основних видів худоби та птиці в Україні станом на 1 січня 2013 року (тис. голів)

Худоба та птиця	Усі категорії господарств			Сільськогосподарські підприємства			Господарства населення		
	на 1 січня 2013 р.	до 1 січня 2012 р.		на 1 січня 2013 р.	до 1 січня 2012 р.		на 1 січня 2013 р.	до 1 січня 2012 р.	
		+, -	у %		+, -	у %		+, -	у %
Велика рогата худоба	4503,9	78,1	101,8	1505,6	-5,0	99,7	2998,3	83,1	102,9
у т. ч. корови	2560,7	-21,5	99,2	575,3	-8,4	98,6	1985,4	-13,1	99,3
Свині	7515,8	142,6	101,9	3545,2	226,0	106,8	3970,6	-83,4	97,9
Вівці та кози	1747,6	8,2	100,5	265,6	-24,4	91,6	1482,0	32,6	102,2
Птиця	213854	13093	106,5	117640	11915	111,3	96214	1178	101,2

Джерело: [12].

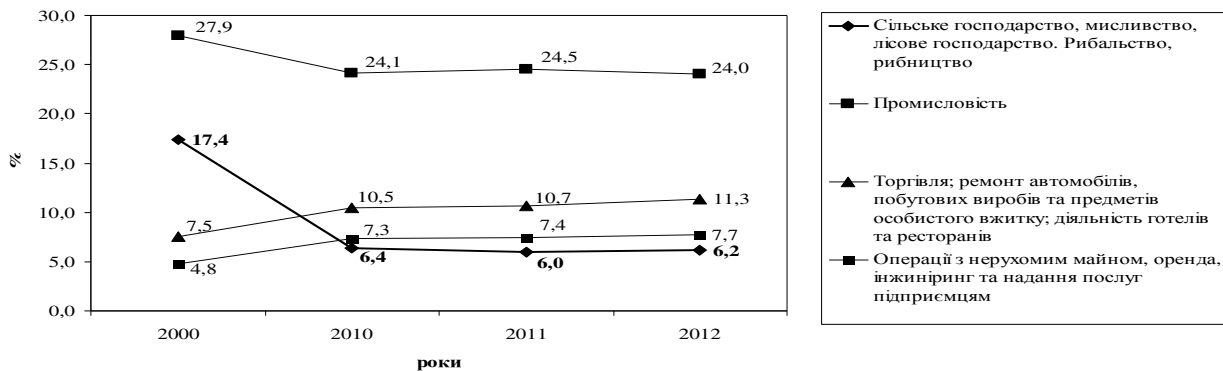

Рис. 2. Питома вага найманих працівників за видами економічної діяльності до загальної кількості зайнятих, %

Джерело: [11, с. 28] та власні розрахунки.

підприємств проводити повноцінну технічну й технологічну модернізацію основних фондів [7, с. 109]. Дослідження Я.К. Білоуська, Ю.Я. Лузана, В.Л. Товстопята свідчать, що нині списується в основному тільки та техніка, відновити працездатність якої вже неможливо. Вся інша залишається в підприємствах, незважаючи на те, що вже відпрацювала 2—3 амортизаційних терміни служби й навіть більше [3].

Якщо в Україні на 1000 га ріллі припадає 9 тракторів, то в Польщі — 93,3, Німеччині — 87,4, Франції — 68,7, Великобританії — 84,7 шт. [6]. Зернових комбайнів на 1000 га посівів зернових в Україні — 4 од., а в Канаді забезпеченість зернозбиральними комбайнами становить 7,6 од. на 1 тис. га, Італії і Великобританії — 13, Нідерландах — 15, Франції і США — 19, Німеччині — 28 [8]. Такий стан технічного оснащення негативно впливає на показники врожайності. Отже, необхідно суттєво збільшити державну підтримку аграріїв для закупівлі техніки нового покоління, що значно покращить стан вітчизняного АПК.

Також основою розвитку сільськогосподарських підприємств є наявність трудового потенціалу, а саме сільського населення працездатного віку. Але відбулося масштабне вивільнення працюючих з сільськогосподарських підприємств пов'язане з процесами структурної перебудови і зміною форм власності у сільському господарстві (рис. 2).

Зміни структури найманих працівників за видами економічної діяльності засвідчують факт стрімкого скорочення зайнятості в сільському господарстві з 17,4% (2785,7 тис. осіб) у 2000 р. до 6,2% (749,3 тис. осіб) у 2012 р. і збільшення частки осіб зайнятих у нематеріальній сфері виробництва: торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку, діяльності готелів та ресторанів, у сфері операцій з нерухомим майном, оренди, інжиніринг та надання послуг підприємцям.

ВИСНОВОК

Таким чином, проведені нами дослідження дають можливість зробити наступний висновок, що

сільське господарство України на сучасному етапі знаходиться в кризовому стані:

- різко скорочується виробництво сільськогосподарської продукції;

- використовується застаріла техніка, що відпрацювала амортизаційний термін; низькі закупівельні ціни на сільгосппродукцію;

- висока вартість паливно-мастильних матеріалів, мінеральних добрив та засобів захисту рослин;

- відсутність вигідної для товаровиробника кредитної політики, спрямованої на оновлення основних засобів виробництва;

- недостатня ефективність фінансово-економічного механізму державної підтримки;

- застаріла система підготовки кадрів майже всіх спеціальностей, відсутність належних умов праці й проживання для жителів міста і села, призводить до стрімкого скорочення зайнятості у сільському господарстві.

Загальносвітові на національні тенденції розвитку ринків сільгосппродукції обумовлюють необхідність прискорення процесів реформування сільського господарства України, цілеспрямованих заходів державної політики, спрямованих на стабільність власного продовольчого ринку. З цією метою необхідно здійснити низку заходів, а саме:

- сприяти підвищенню ефективності та конкурентоспроможності сільського господарства, захисту інтересів вітчизняних товаровиробників на зовнішніх ринках;

- активізувати інвестиційну діяльність у сільськогосподарське виробництво, яка має спрямовуватися на оновлення матеріально-технічної бази підприємств і запровадженню новітніх технологій виробництва сільськогосподарської продукції на інноваційній основі;

- оновлення матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств сприятиме нарощуванню виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції та підвищенню рівня продовольчої безпеки;

- підвищення якості продуктів харчування та їх відповідності міжнародним стандартам має за-

безпечити виробництво стандартизованої продукції сільського господарства та наповнення внутрішнього ринку високоякісними продуктами харчування;

— реформувати земельні відносини.

Література:

1. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / [Присяжнюк М.В., Зубець М.В., Саблук П.Т. та ін.]; за ред. М.В. Присяжнюка та ін. — К.: ННЦ ІАЕ, 2011. — 1008 с.

2. Безверхий К.В. Аналіз виробництва селянськими господарствами продукції рослинництва та тваринництва для визначення їх місця в АПК України / К.В. Безверхий // Вісник Житомирського державного технологічного університету. — Житомир, 2011. — №2 (56). — С. 19—21.

3. Білоусько Я.К. Техніко-технологічне забезпечення сільського господарства / Я.К. Білоусько, Ю.Я. Лузан, В.Л. Товстопят // Економіка АПК. — 2009. — № 12. — С. 29.

4. Економічні результати сільськогосподарського виробництва у 2012 році (попередні дані): експрес-випуск № 06.3-44/228 від 29.03.2013 р. / За ред. Осауленко О.Г. — К.: Державна служба статистики України, 2013. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2013/03_13/80w.zip

5. Мазуренко О.В. Проблеми сільського господарства в контексті забезпечення його інноваційного розвитку // 36. наук. праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / За ред. М.Ф. Кропивка. — Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія "Люкс", 2012. — №2 (18), том 6. — С. 248—253.

6. Марченко В.В. Ринок сільгосптехніки. Особливості формування та перспективи ринку сільськогосподарської техніки в Україні / В.В. Марченко, М.М. Гузь // Новини агротехніки. — 2010. — № 1. — С. 26.

7. Майданевич П.М. Сучасні тенденції розвитку підприємств аграрного сектору України / П.М. Майданевич // Економіка АПК. — 2011. — № 9. — С. 107—110.

8. Місніченко О.В. Стан парку зернозбиральної техніки в системі аграрного виробництва та шляхи його поліпшення // Агроінком. — 2010. — № 34. — С. 8.

9. Павлова О.М. Аналіз стану аграрного сектору економіки та фактори, які впливають на його розвиток / О.М. Павлова // Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії: Економічні науки — 2011. — № 1. — С. 95—101.

10. Пономаренко С.В. Проблеми та перспективи розвитку сільського господарства України / С.В. Пономаренко // Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління. — Чернігів, 2012. — № 4 (16). — С. 52—56.

11. Праця України у 2012 році. Статистичний збірник / відп. за випуск І.В. Сеника; Державна

служба статистики України. — К.: ТОВ "Август Трейд", 2013. — 321 с.

12. Стан сільського господарства у 2012 році: експрес-випуск № 06.2-37/25 від 15.01.2013 р. / За ред. Осауленко О.Г. — К.: Державна служба статистики України, 2013. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2013/01_13/04.zip

References:

1. Prysiazniuk, M.V. Zubets', M.V. and Sabluk, P.T. (2011), *Ahrarnyj sektor ekonomiky Ukrainy (stan i perspektivy rozvytku)* [Agricultural sector of Ukraine (State and Prospects for Development)], Kyiv, Ukraine.

2. Bezverkhij, K.V. (2011), "Analysis of peasant farms livestock and crop production to determine their place in the agriculture of Ukraine", *Visnyk Zhytomyrs'koho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu*, vol. 2, no. 56, pp. 19—21.

3. Bilous'ko, Ya.K. Luzan, Yu.Ya. and Tovstopiat, V.L. (2009), "Technical and technological support agriculture", *Ekonomika AP*, vol. 12, p. 29.

4. The official site of State Statistics Service of Ukraine (2013), "The economic results of agricultural production in 2012 (preliminary data)", available at: http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2013/03_13/80w.zip (Accessed 20 July 2013).

5. Mazurenko, O.V. (2012), "The problems of agriculture in the context of its innovative development", *Zb. nauk. prats' Tavrijs'koho derzhavnoho ahrotekhnolohichnoho universytetu (ekonomichni nauky)*, vol. 2, no. 18, pp. 248—253.

6. Marchenko, V.V. and Huz', M.M. (2010), "Agricultural market. Features of and Prospects of agricultural machinery in Ukraine", *Novyny ahrotekhniki*, vol. 1, p. 26.

7. Majdanevych, P.M. (2011), "Modern trends in business agrarian sector of Ukraine", *Ekonomika APK*, vol. 9, pp. 107—110.

8. Misnichenko, O.V. (2010), "State park harvesting machines in the system of agriculture and ways to improve", *Ahroinkom*, vol. 34, p. 8.

9. Pavlova, O.M. (2011), "Analysis of the agricultural sector and the factors that influence its development", *Visnyk Dnipropetrovs'koi derzhavnoi finansovoi akademii: Ekonomichni nauky*, vol. 1, pp. 95—101.

10. Ponomarenko, S.V. (2012), "Problems and prospects of agriculture in Ukraine", *Naukovyj visnyk Chernihivs'koho derzhavnoho instytutu ekonomiky i upravlinnia*, vol. 4, no. 16, pp. 52—56.

11. Senyaka, I.V. (2013), *Pratsia Ukrainy u 2012 rotsi*. [Work Ukraine in 2012.], *Statystychnyj zbirnyk*, Kyiv, Ukraine.

12. The official site of State Statistics Service of Ukraine (2013), "Status of Agriculture in 2012", available at: http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2013/01_13/04.zip (Accessed 25 July 2013).

Стаття надійшла до редакції 20.03.2014 р.